

POLOŽAJ OSOBA SA INVALIDITETOM U SISTEMU VASPITANJA I OBRAZOVANJA REPUBLIKE SRPSKE

DISABLED PERSONS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SRPSKA

Danijela Despotović, docent¹³⁷

Sadržaj: *Poteškoće i prepreke sa kojima se populacija osoba sa invaliditetom svakodnevno susreće variraju od ostvarivanja osnovnih životnih potreba do prava na kretanje, obrazovanje i rad. U ovom radu se govori o položaju osoba sa invaliditetom u sistemu vaspitanja i obrazovanja Republike Srpske. Analizirano je predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje i vaspitanje Republike Srpske.*

Ključne riječi: *osobe sa invaliditetom, vaspitanje, obrazovanje.*

Abstract: *The population of disabled persons faces various difficulties in everyday life, from basic needs like movement to exercising their rights to education and employment. This paper addresses the position of people with disabilities in the educational system of the Republic of Srpska. It covers pre-school, primary, secondary and higher education in the Republic of Srpska.*

Key words: *disabled persons, upbringing, education.*

SISTEM VASPITANJA I OBRAZOVANJA

Mjere podrške licima sa invaliditetom obezbjeđuju se i u oblasti obrazovanja. U Republici Srpskoj cjelokupan sistem obrazovanje normiran je Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju,¹³⁸ Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju¹³⁹, Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju¹⁴⁰ i Zakonom o visokom obrazovanju.¹⁴¹ Na osnovu ovakve podjele zaključujemo da su djeca sa invaliditetom bilo koje vrste i kategorije, pravno izjednačena, odnosno da im je pružena mogućnost, da se u skladu sa svojim sposobnostima, obrazuju i školuju.

U našem sistemu vaspitanja i obrazovanja manjim grupama djece i mladih sa invaliditetom u razvoju pružena je mogućnost obrazovanja u vrtićima, osnovnim i srednjim školama, visokoškolskim ustanovama i na fakultetima, kao i u posebnim institucijama, gdje su

---

¹³⁷ Slobomir P Univerzitet, Svetog Save br.1, Doboj, Republika Srpska

¹³⁸ Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 79/15

¹³⁹ Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 71/09 i 104/11.

¹⁴⁰ Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 106/09 i 104/11.

¹⁴¹ Zakonu o visokom obrazovanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 73/10, 104/11, 84/12 ,108/13 i 44/15.

programi i metode vaspitno-obrazovnog rada prilagođeni određenim grupama u odnosu na specifičnost njihovih invalidnosti. U Republici Srpskoj postoje posebne ustanove za decu sa smetnjama u psihofizičkom razvoju.

Takođe su doneseni i Zakon o učeničkom standardu (2012. godine) sa ciljem stvaranja svih dodatnih uslova za podsticanje obrazovanja djece i društvene uključenosti u svestrani razvoj ličnosti, te Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (2008. godine) koja se obezbjeđuje određenim kategorijama, među njima i korisnicima invalidske penzije, licima sa oduzetom poslovnom sposobnošću i duševno oboljelim licima smještenim u ustanovama, korisnicima socijalne pomoći, nezaposlenima i licima bez prihoda, te djeci bez roditeljskog staranja.

1.1. PREDŠKOLSKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE

Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju uređuje se predškolsko vaspitanje i obrazovanje djece od šest mjeseci do polaska u osnovnu školu, tako i djece sa smetnjama u razvoju. Djeca sa smetnjama u razvoju su djeca koja imaju oštećenja ili poremećaje u psihičkom, fizičkom ili socijalnom razvoju kao što su: oštećenja vida, sluha, oštećenja u govorno-glasovnoj komunikaciji, tjelesna oštećenja i hronična oboljenja, intelektualna oštećenja, psihički poremećaji i oboljenja i višestruke smetnje.¹⁴²

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje je djelatnost od opšteg interesa koja obuhvata vaspitanje i obrazovanje djece predškolskog uzrasta. Sam program predškolskog vaspitanja i obrazovanja obavlja se u predškolskim ustanovama, osnovnim školama, specijalnim školama i ustanovama zdravstvene i socijalne zaštite u kojima su zbrinuta djeca predškolskog uzrasta. Predškolska ustanova može biti osnovana, pod jednakim uslovima, kao privatna i javna ustanova. Mogu je osnovati Republika, jedinica lokalne samouprave, vjerska zajednica i drugo pravno ili fizičko lice. Vjerska zajednica može osnovati posebnu specijalnu predškolsku ustanovu za djecu sa smetnjama u razvoju sa kojom se ne može organizovati rad zajedno sa djecom tipičnog razvoja.¹⁴³ U okviru djelatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja obezbjeđuju se jednaki

Doc. dr. Danijela Despotović rođena je 30.08.1985. godine u Doboju, Republika Srpska, BiH. Diplomirala je na Pravnom fakultetu Slobomir P Univerziteta 2008. godine. Na istom Fakultetun se zaposlila kao asistent u 2008/2009 godini. Magistrirala je na Pravnom fakultetu SPU 2013. godine na temu „Odgovornost poslodavca za štetu pričinjenu radniku na radu ili u vezi sa radom“. Doktorirala je 2016. godine na Pravnom fakultet SPU na temu „Radno pravni položaj osoba sa invaliditetom“.

U maju tekuće godine dobila je izbor u zvanje docenta za užu naučnu oblast Radnog i socijalnog prava.

Pored Radnog prava polje njenog naučnog interesa su: Obligacono pravo, Porodično i Građansko parnično pravo.

Objavila je nekoliko radova u naučnim i stručnim časopisima i bila je učesnik na nekoliko međunarodnih konferencija.

¹⁴² Član 27., stav 3., Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju.

¹⁴³ Član 12, stav 6. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju.

uslovi i prilike u ostvarivanju prava djece na vaspitanje i obrazovanje za dobrobit njihovog fizičkog i mentalnog zdravlja i sigurnosti bez obzira na pol, sposobnosti, socijalno-ekonomski status i stil života porodice, kulturno, etničko, nacionalno i vjersko nasljeđe, kao i za ostvarivanje programa, zavisno od potreba i interesa djece predškolskog uzrasta. Predškolska ustanova ostvaruje i ostale djelatnosti kojima se obezbjeđuje ishrana, njega, preventivno-zdravstvena i socijalna zaštita, kao i druge djelatnosti u funkciji vaspitanja i obrazovanja, pod uslovom da se ne ometa obavljanje osnovne djelatnosti.

Vaspitno-obrazovni rad sa djecom sa smetnjama u razvoju ostvaruje se prema individualizovanom vaspitno-obrazovnom programu, zavisno od potreba i mogućnosti djece. Izradu programa vrši jedan od stručnih organa predškolske ustanove uz podršku odgovarajućeg stručnog lica, zavisno od potrebe. Ukoliko predškolska ustanova nema zaposleno odgovarajuće stručno lice za izradu programa direktor ustanove može angažovati stručno lice za izradu tog programa, najkasnije tri mjeseca od upisa djeteta u predškolsku ustanovu. Ministar donosi Pravilnik o načinu i uslovima ostvarivanja programa u predškolskim ustanovama za djecu sa smetnjama u razvoju. Upis djece u predškolsku ustanovu vrši se na osnovu ljekarskog uvjerenja dobijenog na osnovu pregleda o fizičkom i psihičkom razvoju djeteta i laboratorijskih nalaza koji sadrže bris nosa i grla i nalaz stolice od nadležne zdravstvene ustanove i izvoda iz matične knjige rođenih, a nakon izvršenog upisa, predškolska ustanova zaključuje ugovor sa roditeljem ili starateljem o međusobnim pravima i obavezama. Djeca bez roditeljskog staranja i djeca sa smetnjama u razvoju ne podliježu postupku bodovanja na osnovu definisanih kriterijuma za prijem u predškolsku ustanovu. Upis djeteta sa smetnjama u razvoju razmatra predškolska ustanova na osnovu dokumentacije i procjene stručnog tima o psihofizičkom statusu i potrebama djeteta za odgovarajućim programima koje predškolska ustanova može ponuditi.

Rad sa djecom u predškolskim ustanovama organizuje se u vaspitnim grupama, koje se osnivaju prema uzrastu djece, vrsti i trajanju programa, sposobnostima, potrebama i interesima djece i roditelja. U jednoj optimalnoj vaspitnoj grupi ne može biti više od jednog djeteta sa smetnjama u razvoju, izuzev u predškolskoj ustanovi koja ima manji broj vaspitnih grupa u odnosu na broj upisane djece sa smetnjama u razvoju, kada u grupi može biti i dvoje djece sa smetnjama u razvoju, ali se broj djece u grupi tada umanjuje za tri. Broj djece u vaspitnoj grupi na bolničkom liječenju može biti manji od 25 djece, a za djecu u vaspitnoj grupi u specijalnim ustanovama koje ostvaruju programe predškolskog vaspitanja i obrazovanja primjenjuje se normativ: djeca oštećenog vida i sluha, te djeca sa tjelesnimoštećenjima - do sedmero djece u grupi i to: vrtićka grupa od tri do četiri godine - do četvero djece, vrtićka grupa od četiri do pet godina - do petoro djece, vrtićka grupa od pet do šest godina - do sedmero djece, mješovita vrtićka grupa - do petoro djece; djeca sa višestrukim smetnjama ili djeca sa intelektualnim i psihičkim oštećenjima - do petoro djece u grupi.

Vaspitno-obrazovni rad za djecu sa smetnjama u razvoju uključenu u redovne uzrasne grupe u predškolskoj ustanovi obavljaju vaspitači uz stručnu podršku defektologa, u zavisnosti od vrste smetnje. Vaspitno-obrazovni rad u specijalnim ustanovama koje ostvaruju programe predškolskog vaspitanja i obrazovanja obavljaju defektolozi odgovarajućeg smjera, koji imaju odgovarajući nivo visokog obrazovanja. Vaspitna grupa koju pohađa dijete sa smetnjama u razvoju može da ima saradnika za vaspitača, koji bi vaspitaču i djetetu pružao pomoć pri obavljanju lične higijene, korišćenju toaleta, podršku pri kretanju, ručanju i odijevanju.

1.2. OSNOVNO VASPITANJE I OBRAZOVANJE

Osnovno obrazovanje i vaspitanje je djelatnost od opšteg društvenog interesa, koje obuhvata obavezno obrazovanje i vaspitanje, druge oblike obrazovanja djece i omladine i obrazovanje odraslih. Osnovno obrazovanje i vaspitanje traje devet godina, obavezno je i besplatno za svu djecu, po pravilu, od 6 do 15 godina života. Paralelno sa sticanjem osnovnog obrazovanja i vaspitanja može se sticati i umjetničko obrazovanje i vaspitanje (muzičko, baletsko i sl.). Osnovno obrazovanje i vaspitanje obavljaju osnovne škole, specijalne osnovne škole, muzičke i baletske škole u kojima se ostvarivanjem nastavnog plana i programa stiče osnovno obrazovanje i vaspitanje.

Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti u osnovnom obrazovanju i vaspitanju bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju obezbjeđivanje jednakih uslova i prilika za svu djecu pri početku i nastavku osnovnog obrazovanja i vaspitanja. U osnovnom obrazovanju ne može se vršiti diskriminacija djece, nastavnika i ostalog osoblja škole na osnovu rase, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu invalidnosti ili na bilo kojoj drugoj osnovi.

Nastavni proces realizuje se u redovnim, kombinovanim i specijalnim odjeljenjima. U redovno odjeljenje mogu biti uključena najviše dva učenika sa smetnjama u razvoju, koja imaju rješenje nadležnog centra za socijalni rad, odnosno nalaz i mišljenje prvostepene stručne komisije, u skladu sa zakonskim propisima kojima je uređena ova oblast.¹⁴⁴ Zdravstvenu sposobnost djeteta, prije upisa u prvi razred, utvrđuje zdravstvena ustanova i o tome izdaje nalaz i mišljenje. Komisiju za upis djece u prvi razred formira nadležni organ opštine, a čine je: ljekar, pedagog i psiholog u školi i nastavnik razredne nastave u školi. Ukoliko komisija uoči poteškoće u razvoju kod djeteta dužna je da pribavi mišljenje stručnog lica (defektolog-logoped), te da od nadležne ustanove na osnovu navedenog mišljenja zatraži utvrđivanje stepena i vrste ometenosti. Dijete sa lakšim mentalnim i fizičkim smetnjama u razvoju upisuje se u redovno odjeljenje, s tim da mu se obezbijedi posebna stručna pomoć u okviru opservacionog perioda koji ne može biti kraći od šest mjeseci. Stručnu pomoć u okviru opservacionog perioda pruža defektolog-logoped i pedagoško-psihološka služba škole. U školama gdje nema defektologa-logopeda stručnu pomoć pruža pedagoško-psihološka služba i u najvećoj mjeri u kojoj je to moguće uključuju i druga stručna lica.

Djeca sa smetnjama u psihofizičkom razvoju stiču osnovno obrazovanje i vaspitanje u redovnim školama i prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama, dok djeca sa težim i teškim smetnjama stiču osnovno obrazovanje i vaspitanje i upisuju se u specijalnu školu ili specijalno odjeljenje na osnovu rješenja kojim se utvrđuje vrsta i stepen ometenosti u razvoju. Upis djece vrši se u maju i junu tekuće godine. Prema zakonu o osnovnom obrazovanju i vaspitanju djeca sa smetnjama u psihofizičkom razvoju su:

- 1) djeca sa tjelesnim i čulnim oštećenjima (tjelesno invalidna, slijepa i slabovida, gluva i nagluva djeca, djeca sa poremećajima u glasu, govoru i jeziku),
  - 2) djeca koja su mentalno ometena (mentalna ometenost lakšeg, umjerenog, težeg i teškog stepena),
  - 3) djeca koja su višestruko ometena u razvoju (sa dvije ili više ometenosti),
- g) autistična djeca i

¹⁴⁴ Vidi čl.10. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju od 10.aprila 2014. Godine.

4) djeca sa drugim smetnjama u skladu sa Međunarodnom klasifikacijom bolesti iz 1990. godine (ICD – 10).

Ministar donosi nastavni plan i program osnovnog obrazovanja i vaspitanja za svaku vrstu i stepen ometenosti u razvoju. Zavisno od vrste i stepena ometenosti u razvoju, nastava u specijalnim odjeljenjima i školama izvodi se kao:

- a) razredna,
- b) razredno-predmetna i
- v) predmetna.

Nastavnim planom i programom određuje se kada se nastava izvodi kao razredna, razredno-predmetna ili predmetna. Nastavni čas za učenike od I do III razreda traje 35 minuta, a za starije razrede 40 minuta ukoliko se nastava odvija u specijalnom odjeljenju. U odjeljenju ili vaspitnoj grupi može da bude od šest do deset učenika, zavisno od vrste i stepena ometenosti u razvoju. Djeljenje učenika sa višestrukom ometenošću u razvoju i odjeljenje kombinovano od više razreda može da ima od tri do šest učenika.

Pored gore navedenih prava Zakon o osnovnom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju predviđa da se za vaspitanje, obrazovanje i rehabilitaciju učenika sa smetnjama u psihofizičkom razvoju može se osnovati škola sa najmanje devet odjeljenja. Škola može da obavlja djelatnost predškolskog obrazovanja i vaspitanja, osnovnog obrazovanja i vaspitanja iste vrste ometenosti u razvoju. Pored ovoga, škola može da ima u svom sastavu zaštitnu i proizvodnu radionicu, te može organizuje smještaj i ishranu za učenike i djecu predškolskog uzrasta. Jedinica lokalne samouprave na čijoj teritoriji roditelj učenika ima prebivalište snosi troškove servisnih usluga: kao što su prevoz, ishrana i smještaj učenika.

1.3. SREDNJOŠKOLSKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE

Djelatnost srednjeg obrazovanja i vaspitanja kao dijela jedinstvenog sistema obrazovanja, osnivanja i prestanka rada srednje škole, statusa učenika, nastavnika, stručnih saradnika i ostalih radnika, rukovođenja i upravljanja školom, finansiranja i nadzora nad radom škola i druga pitanja u vezi sa srednjim obrazovanjem uređuje se Zakonom o srednjem vaspitanju i obrazovanju. Srednje obrazovanje djelatnost je od opšteg društvenog interesa. Djelatnost srednjeg obrazovanja obuhvata različite vrste i oblike obrazovanja kojim se nakon završene osnovne škole stiču znanja i sposobnosti potrebna za rad u struci i za dalje obrazovanje pojedinca.

U srednjem obrazovanju ne može se vršiti diskriminacija u pristupu obrazovanju djece na osnovu rase, boje, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu invalidnosti ili na bilo kojoj drugoj osnovi. U zavisnosti od vrste nastavnog plana i programa škola može biti osnovana i registrovana kao: gimnazija, umjetnička škola, stručna tehnička škola, stručna škola, vjerska škola, škola za učenike sa posebnim potrebama i škola za obrazovanje odraslih.

Djeca sa posebnim obrazovnim potrebama imaju pravo na srednje obrazovanje. Obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema. U školu za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama upisuje se lice na osnovu rješenja komisije za ocjenjivanje sposobnosti i razvrstavanje, a koje donosi nadležna ustanova. Prijedlog za utvrđivanje, odnosno ponovno utvrđivanje vrste i stepena ometenosti u razvoju može da podnese roditelj, staratelj, član porodice, zdravstvene službe, ustanove socijalne i dječje zaštite, škole i druge javne, nevladine i privatne organizacije, kao i

pojedinaac. Rješenjem o utvrđivanju vrste i stepena ometenosti u razvoju učenika, u skladu sa vrstom i stepenom ometenosti u razvoju predlaže se školovanje i profesionalno usmjeravanje učenika. Obrazovanje učenika sa posebnim obrazovnim potrebama odvija se u redovnim školama ili specijalnim školama. Učenici sa posebnim potrebama imaju pravo da budu u redovnom razredu ako je to u skladu sa njihovim potrebama i psihofizičkim mogućnostima. Rad sa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama može se organizovati u manjim grupama u školi ili pojedinačnim radom sa nastavnikom – specijalistom. Ministar donosi Nastavni plan i program za učenike sa posebnim potrebama za svaku vrstu i stepen ometenosti u razvoju učenika.

Škola je odgovorna za utvrđivanje i opis posebnih obrazovnih potreba učenika, kao i za opšti plan zadovoljavanja tih potreba uz pomoć specijalizovane stručne službe škole sa pedagoškim, psihološkim i defektološkim znanjem, zdravstvene ili druge ustanove. Redovna škola može se obratiti Republičkom pedagoškom zavodu za savjet i obuku nastavnika i stručnih saradnika za pomoć u obrazovanju učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Ministarstvo može organizovati obuku nastavnika i stručnih saradnika putem seminara, obuke na radnom mjestu u kraćim ili dužim periodima, pojedinačnog usmjeravanja i drugih aktivnosti kojima je cilj da pomognu školama. Roditelji učenika sa posebnim obrazovnim potrebama prisustvuju po potrebi radu stručnog tima škole i kontinuirano sarađuju sa nastavnicima i stručnim saradnicima. Roditeljima se svakog polugodišta dostavlja pisani izvještaj o postignutim rezultatima učenika. Ministar donosi Pravilnik o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama i Pravilnik o jeziku znakova.

Pravo na brigu o fizičkom i mentalnom zdravlju i bezbjednosti učenika u školi ima prvenstvo nad drugim pravima. Škola, nastavnici i drugi zaposleni u školi odgovorno brinu o zdravstvenom stanju učenika i obavezni su da obavijeste roditelje i zdravstvene ustanove ako je nekom učeniku potrebna medicinska pomoć. Škola obavlja aktivnosti na zdravstvenoj zaštiti u skladu sa važećim zakonima o zdravstvu i propisima ustanova socijalne zaštite i organizacija za zaštitu prava djece i porodice. Učenik koji iz zdravstvenih razloga ne može učestvovati u nekoj fizičkoj aktivnosti ili vježbi, ako bi takva aktivnost ili vježba mogla da ugrozi njegovo zdravlje biće trajno ili privremeno oslobođen od takvih aktivnosti ili vježbi. Odluku o oslobađanju učenika od određenih fizičkih aktivnosti na period duži od dvije sedmice donosi odjeljsko vijeće, na prijedlog nadležne zdravstvene ustanove.

U školi za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama ostvaruju se stručni, posebno prilagođeni programi za specijalno obrazovanje učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Osnivač najkasnije do 31. marta donosi plan upisa za narednu školsku godinu koji sadrži, u školama za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama, broj struka i zanimanja, broj odjeljenja i učenika koji se planira za upis u narednoj školskoj godini. Nadležno ministarstvo u Vladi Republike Srpske, Ministarstvo prosvjete i kulture, je donijelo u 2013. godini tri pravilnika o nastavnom planu i programu za srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama.

Pravilnik o nastavnom planu i programu za srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama oštećenog vida Ministarstvo prosvjete i kulture pokrenulo je postupak izrade nastavnog plana i programa za zanimanje fizioterapeutske tehničar za učenike oštećenog vida, koji su dobrih motoričkih, prosječnih i natprosječnih intelektualnih sposobnosti. Zavod za slijepe i slabovidne „Budućnost“ Derвента, koji je i dao inicijativu za izradu nastavnog plana i programa za navedeno zanimanje, ima stručni defektološki kadar, mogućnost štampanja udžbenika na Brajevom pismu i ostala neophodna nastavna sredstva i pomagala za rad sa

slijepim i slabovidim učenicima, pa shodno tome, može organizovati nastavni proces za navedeno zanimanje. Takođe, dobra saradnja za Domom zdravlja, Derventa, u okviru kojeg postoji Centar za fizikalnu rehabilitaciju, garant je kvalitetnog obrazovanja slijepih i slabovidnih učenika u navedenom zanimanju.

Zakonski osnov za donošenje Pravilnika o nastavnom planu i programu za srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama oštećenog vida sadržan je u članu 31. stav 8. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju¹⁴⁵ kojim je propisano da ministar prosvjete i kulture donosi pravilnik kojim se utvrđuje nastavni plan i program za učenika sa posebnim potrebama na prijedlog Republičkog pedagoškog zavoda i u članu 82. stav 2. Zakona o republičkoj upravi¹⁴⁶ koji propisuje da ministar predstavlja ministarstvo, donosi propise i rješenja u upravnim i drugim pojedinačnim stvarima, odlučuje o pravima i dužnostima zaposlenih u ministarstvu i odlučuje o drugim pitanjima iz djelokruga ministarstva.

Pravilnik o nastavnom planu i programu za srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama oštećenog sluha. Ovim pravilnikom utvrđuje se nastavni plan i program za zanimanja trećeg stepena složenosti za učenike sa oštećenim sluhom u pet struka i sedam zanimanja:

- a) poljoprivreda i prerada hrane:
  - 1) pekar,
- b) hemija, nemetali i grafičarstvo:
  - 1) hemijski operater,
- v) tekstilstvo i kožarstvo:
  - 1) obućar,
  - 2) krojač,
  - 3) galanterista,
- g) geodezija i građevinarstvo:
  - 1) zidar – moler,
- d) ostale djelatnosti:
  - 1) frizer.

Ministarstvu prosvjete i kulture obratio se Centar za obrazovanje i vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora, Banja Luka zahtjevom za uvođenje zanimanja frizer u školskoj 2013/14. godini. U vezi sa navedenim pristupilo se izradi prilagođenog nastavnog plana i programa u pogledu rezultata učenja, metoda i oblika rada, kao i upotrebe specifičnih nastavnih sredstava i pomagala. Zanimanje frizer je jedno od pogodnih zanimanja za lica sa oštećenim sluhom, za učenike dobrih motoričkih sposobnosti i prosječnih intelektualnih mogućnosti.¹⁴⁷

Pravilnik o nastavnom planu i programu za srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama sa lakom mentalnom retardacijom izradilo je Ministarstvo prosvjete i kulture na inicijativu Poljoprivredne škole, Banja Luka. Ministarstvo je pokrenulo postupak izrade prilagođenog nastavnog plana i programa za zanimanje cvječar-vrtlar za učenike sa lakom mentalnom retardacijom. Poljoprivrednu školu pohađa jedan broj kategorisanih učenika kojima je predloženo školovanje po prilagođenom programu lica sa lakom mentalnom retardacijom. Postoji interesovanje roditelja čija su djeca razvrstana u grupu lica sa lakom

---

¹⁴⁵ Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 74/08 i 106/09,

¹⁴⁶ Zakon o republičkoj upravi „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12 i 121/12),

¹⁴⁷ http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/PAO/Pages/Srednje_obrazovanje.aspx, 22 januar, 2016.

mentalnom zaostalošću da nastave školovanje u struci Poljoprivreda i prerada hrane za zanimanje cvjećar-vrtlar. Takođe, postoji preporuka Centra za socijalni rad kojom se određenoj djeci sugeriše školovanje po prilagođenom nastavnom planu i programu za zanimanje cvjećar.

1.4. VISOKO OBRAZOVANJE

Visoko obrazovanje je djelatnost od opšteg društvenog interesa. U Republici Srpskoj nivou visokog obrazovanja, osnivanje, organizacija i rad visokoškolskih ustanova, obezbjeđenje kvaliteta u oblasti visokog obrazovanja, obrazovna djelatnost, prava i obaveze akademskog osoblja i studenata, tijela u oblasti visokog obrazovanja, postupak priznavanja stranih visokoškolskih isprava, finansiranje visokoškolskih ustanova, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja uređuju se Zakonom o visokom obrazovanju. Pristup visokom obrazovanju ne može biti ograničen direktno ili indirektno na osnovu: pola, rase, seksualne orijentacije, fizičkog nedostatka, bračnog stanja, boje kože, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog, etničkog ili socijalnog porijekla, veze sa nekom nacionalnom zajednicom, imovine, statusa stečenog rođenjem, broja godina ili nekog drugog statusa.

Zakonom se uspostavljaju principi i standardi pružanja visokog obrazovanja, u skladu sa strateškim ciljevima evropskog prostora visokog obrazovanja, ne baveći se posebno pravima osoba sa invaliditetom na visoko obrazovanje.

ZAKLJUČAK

Obrazovanje i obuke su oblast u kojoj se prava osoba sa invaliditetom ne poštuju u skladu sa postojećim zakonodavnim okvirom. Iako postojeći zakoni i pravne odredbe sadrže i naglašavaju pravo na obrazovanje za sve pod istim uslovima, stvarna slika je drugačija. Prepreke sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom kada je riječ o obrazovanju su prije svega arhitektonske, urbanističke i informativne, zatim neujednačen pristup obrazovnim institucijama, predrasude, neprilagođeni udžbenici i didaktička pomagala. Pristup informacijama je još jedna teška i ozbiljna prepreka osoba sa invaliditetom, s obzirom da im većina izvora informacija nije dostupna zbog fizičkih barijera ili barijera na koje osobe sa invaliditetom nailaze zbog različitih senzornih oštećenja.

Mjere i aktivnosti koje bi država trebala da preduzme u cilju unapređenja stanja u oblasti invalidnosti, trebale bi se definisati kroz jedinstvenu politiku i strategiju u oblasti invalidnosti. U tim politikama i strategijama, pored mjera koje bi bile isključivo u funkciji ostvarivanja prava invalida, trebalo bi definisati i druge mjere u oblastima u kojima invalidi, kao potpuno ravnopravni i uključeni građani, treba da ostvaruju i druga prava. Prava iz tih drugih oblasti (npr. obrazovanja), u većini slučajeva su preduslov za ostvarivanje prava invalida, bez kojeg nema uključivanja invalida u društvene tokove uopšte.

REFERENCES

[1] Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 79/15

[2] Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 71/09 i 104/11.

- [3] Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 106/09 i 104/11.
- [4] Zakonu o visokom obrazovanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 i 44/15.
- [5] Zakon o republičkoj upravi „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12 i 121/12),
- [6] <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/PAO/Pages/Srednje-obrazovanje.aspx>, 22 јануар, 2016.